

Sygn. akt III USK 568/21

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kiriło

w sprawie z odwołania K. K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu
o rekompensatę z tytułu pracy w warunkach szczególnych,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 16
listopada 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego we
Wrocławiu
z dnia 29 października 2020 r., sygn. akt III AUa 574/20,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 29 października 2020 r. oddalił apelację K. K. od wyroku Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 22 stycznia 2020 r., oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Opolu z dnia 11 grudnia 2018 r., odmawiającej wnioskodawcy przyznania prawa do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W wywiedzionej od powyższego wyroku skardze kasacyjnej odwołujący się podniósł zarzut naruszenia przepisów: 1) prawa procesowego, których uchybienie miało istotny wpływ na wynik sprawy: (-) art. 473 § 1 w związku z art. 247 k.p.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne uznanie, że zeznania świadków mogą jedynie uzupełnić, uszczegółowić informacje zawarte w dokumentach

pracowniczych oraz przyjęcie gradacji mocy dowodowej polegającej na tym, że dokumentacja pracownicza stanowi podstawę weryfikacji pozostałych dowodów, podczas gdy ustawodawca w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie przewidział prymatu dowodu z dokumentów nad dowodem z zeznań świadków czy stron, a zatem możliwe jest dowodzenie okoliczności korzystnych, istotnych dla wnioskodawcy, gdy zostały przez niego przedłożone dokumenty lub uzyskane w toku postępowania sądowego, a kwestionowana jest ich treść; (-) art. 473 § 1 w związku z art. 247 k.p.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że nie jest dopuszczalne oparcie się wyłącznie na zeznaniach świadków, gdy z dokumentów wynikają okoliczności przeciwne; (-) art. 378 § 1 k.p.c., przez nierozpoznanie sprawy w graniach apelacji, mimo podniesienia przez skarżącego zarzutu naruszenia art. 473 § 1 w związku z art. 247 k.p.c. i jego obszernego uzasadnienia; (-) art. 387 § 2¹ k.p.c., przez błędne przyjęcie przez Sąd drugiej instancji, że nie zawarcie w uzasadnieniu wyroku podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w zakresie dotyczącym charakteru zatrudnienia w okresie od 1 listopada 1974 r. do 28 lutego 1978 r. w Komendzie Rejonowej Straży Pożarnej w R., a także w okresie od 15 grudnia 1988 r. do 8 września 1993 r. w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej z/s w K. jest prawidłowe, gdyż te okresy miałyby być niewystarczające do spełnienia przesłanki posiadania 15 lat pracy w warunkach szczególnych, podczas gdy ocenie winny podlegać wszystkie podnoszone przez wnioskodawcę okresy pracy w warunkach szczególnych;

2) prawa materialnego: (-) art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924, ze zm.), przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na jego niezastosowaniu, a w konsekwencji nieprzyznaniu wnioskodawcy rekompensaty, mimo że spełnił przesłanki wymagane do przyznania takiego prawa; (-) art. 32 ust. 2 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 o emeryturach i rentach z FUS (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 53, ze zm.) w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z załącznikiem A do tego rozporządzenia, dział XIV poz. 12, przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że

wnioskodawca w okresie od 1 października 1979 r. do 30 września 1988 r. w Państwowym Ośrodku Maszynowym w D. nie wykonywał, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, pracy w szczególnych warunkach jako spawacz; (-) art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z załącznikiem A do tego rozporządzenia, dział XIV poz. 23, dział VIII poz. 2, przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne zaniechanie przyjęcia, że w okresie od 1 listopada 1974 r. do 28 lutego 1978 r. w Komendzie Rejonowej Straży Pożarnej w R. wykonywał, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, pracę w szczególnych warunkach jako kierowca pojazdu uprzywilejowanego w ruchu na drogach publicznych - wóz strażacki powyżej 3,5 t., a także jako funkcjonariusz pożarnictwa; (-) art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w związku z załącznikiem A do tego rozporządzenia, dział VIII poz. 2, przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne zaniechanie przyjęcia, że w okresie od 15 grudnia 1988 r. do 8 września 1993 r. w Zakładzie Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej z/s w K. wykonywał, stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, pracę w szczególnych warunkach jako kierowca pojazdu ciężarowego powyżej 3,5 t.

Wskazując na powyższe zarzuty, skarżący wniośł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że jest ona oczywiście uzasadniona, gdyż w sposób oczywisty narusza prawa. Sąd drugiej instancji naruszył bowiem art. 473 k.p.c., albowiem błędnie przyjął, że stanowcze, konsekwentne i niezawierające sprzeczności zeznania świadków nie mogą stanowić podstawy ustaleń faktycznych w opozycji do okoliczności

wynikającej z dokumentacji pracowniczej. Tymczasem skoro sąd jest uprawniony do prowadzenia postępowania dowodowego, przy wykorzystaniu osobowych źródeł dowodowych, przeciwko osnowie dokumentu na okoliczność wykonywania pracy w warunkach szczególnych (art. 247 k.p.c.), to dopuszczenie przez sąd tego dowodu, a następnie wykazanie okoliczności zakreślonych w tezie dowodowej za pomocą świadków, nie może prowadzić do prostego pominięcia okoliczności wynikających z tych zeznań z tego powodu, że z dokumentów wynikają okoliczności przeciwne. Przepis art. 473 k.p.c., wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego, zezwala na poczynienie, w oparciu o przeprowadzony dowód z zeznań świadków, ustaleń faktycznych przeciwko osnowie dokumentu. Zdaniem skarżącego, Sąd drugiej instancji błędnie przyjął, że osobowe źródła dowodowe nie mogą prowadzić do wniosków sprzecznych z osnową dokumentu prywatnego. Co więcej, żaden przeprowadzony dowód w sprawie nie potwierdził wiarygodności dokumentów osobowych odnoszących się do okresu pracy wnioskodawcy w POM-ie. Z tych względów, według skarżącego, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wniesiona przez skarżącego nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego

wyvodu prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanej przesłanki przedsądu.

Nawiązując do podniesionego przez skarżącego we wniosku o przejęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zarzutu rażącego naruszenia przez Sąd drugiej

instancji art. 473 k.p.c., wypada odwołać się do argumentacji przytoczonej w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 2021 r., I USK 96/21 (LEX nr 3229494), w którym wyjaśniono, że w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych w sprawach o świadczenia emerytalno-rentowe prowadzenie dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron nie podlega żadnym ograniczeniom. Według art. 473 § 1 k.p.c. w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przed sądem przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu z zeznań świadków i z przesłuchania stron. Ograniczenia dowodowe, o jakich stanowi ten przepis, to przede wszystkim ograniczenia dotyczące możliwości prowadzenia dowodu z zeznań świadków lub z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu (art. 247 k.p.c.). Ten wyjątek od ogólnych zasad, wynikających z art. 247 k.p.c., sprawia, że każdy istotny fakt (np. taki, którego ustalenie jest niezbędne do przyznania ubezpieczonemu prawa do emerytury), może być dowodzony wszelkimi środkami dowodowymi, które sąd uzna za pożądane, a ich dopuszczenie za celowe (z licznych orzeczeń Sądu Najwyższego dotyczących tej kwestii por. np. wyroki: z dnia 6 września 1995 r., II URN 23/95, OSNAPiUS 1996 nr 5, poz. 77; z dnia 8 kwietnia 1999 r., II UKN 619/98, OSNAPiUS 2000 nr 11, poz. 439; z dnia 2 lutego 1996 r., II URN 3/95, OSNAPiUS 1996 nr 16, poz. 239; z dnia 25 lipca 1997 r., II UKN 186/97, OSNAPiUS 1998 nr 11, poz. 342). Nie może zatem ulegać wątpliwości, że ubezpieczony ubiegający się o świadczenie z ubezpieczenia społecznego może w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych wszelkimi dowodami wykazywać okoliczności, od których zależą jego uprawnienia z tytułu ubezpieczenia - także wówczas, gdy z dokumentów zatrudnienia zgromadzonych przez pracodawcę wynika co innego (art. 473 k.p.c.). Przeprowadzone przed sądem dowody podlegają jednak ocenie zgodnie z regułami art. 233 § 1 k.p.c. Z samego faktu, że przepisy o postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych nie zawierają dodatkowych ograniczeń w stosunku do przepisów ogólnych regulujących postępowanie dowodowe, nie wynika dowolność w tej materii, zwłaszcza możliwość takiego rozumowania, które nie wytrzymuje konfrontacji z regułami z art. 233 § 1 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2019 r., I UK 365/18, LEX nr 2648677).

Wracając do realiów niniejszej sprawy, godzi się zauważyć, że Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia Sądu pierwszej instancji odnoszące się do zatrudnienia wnioskodawcy w okresie od 1 października 1979 r. do 30 września 1988 r. w Państwowym Ośrodku Maszynowym w D.. Sąd Okręgowy na podstawie oryginalnych dokumentów zawartych w aktach osobowych ubezpieczonego, m.in. angaży z 1 lipca 1988 r., 30 listopada 1987 r., 27 lipca 1983 r., 1 września 1982 r., 1 lipca 1982 r., 1 kwietnia 1981 r., 1 sierpnia 1980 r., 1 listopada 1980 r., 12 czerwca 1987 r., 1 października 1985 r., 9 października 1986 r. i 12 czerwca 1987 r. oraz umowy o pracę i świadectwa pracy wystawionego bezpośrednio po zakończeniu stosunku pracy ustalił, że wnioskodawca był zatrudniony w tym zakładzie na następujących stanowiskach pracy: ślusarza, ślusarza-instruktora oraz ślusarza-spawacza. Jednocześnie wnioskodawca nie posiadał książeczki spawacza, odbył jedynie jednorazowy kurs w zakładzie pracy. Tymczasem tylko pracownik, który był zatrudniony na stanowisku spawacza w myśl przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), Wykaz A dział XIV - prace różne pkt 12, wykonywał pracę w szczególnych warunkach. Pracodawca nie wystawił ubezpieczanemu świadectwa pracy w warunkach szczególnych. Podobnie odmówił wystawienia takiego świadectwa pracy następca prawny, wskazując na charakter wykonywanych przez wnioskodawcę prac i rodzaj zajmowanego stanowiska. W świadectwie pracy tylko jako ostatnio, przed rozwiązaniem stosunku pracy, zajmowane przez niego stanowisko wymieniono ślusarza-spawacza, gdy we wcześniejszych okresach ubezpieczony zajmował także stanowisko ślusarza i ślusarza-instruktora. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, poczynione w tym zakresie ustalenia są oparte o wiarygodne dowody w postaci oryginalnych dokumentów zawartych w aktach osobowych wnioskodawcy, które prowadzone były przez pracodawcę w sposób dokładny i rzetelny. Nie ma żadnych podstaw, by podważyć ich wiarygodność. Zeznania świadków oraz wnioskodawcy wskazujące na okoliczność wykonywania przez niego w całym spornym okresie zatrudnienia w POM-ie, stale i w pełnym wymiarze czasu, pracy tylko na stanowisku spawacza stoją w oczywistej sprzeczności z informacjami zawartymi w dokumentacji

osobowej, prowadzonej na bieżąco przez cały okres zatrudnienia i jako jedynej właściwie odzwierciedlającej rzeczywisty charakter i przebieg zatrudnienia wnioskodawcy. Oceniając moc dowodową zeznań świadków w świetle art. 233 § 1 k.p.c., Sąd drugiej instancji podkreślił znaczny upływ czasu, jaki dzieli te zeznania od opisywanych przez świadków zdarzeń. Świadkowie zeznają o okresie sprzed ponad 30 lat i pewne wydarzenia w ich pamięci mogą być już zatarte, czego nie można powiedzieć o informacjach zawartych w dokumentach z przebiegu zatrudnienia, które zaświadczały wprost o okolicznościach zatrudnienia wnioskodawcy na przestrzeni prawie 10 lat. Zakładanie, że świadkowie dobrze pamiętają każdy miesiąc, czy nawet rok zatrudnienia wnioskodawcy i rodzaj prac przez niego wykonywanych w poszczególnych okresach zatrudnienia, było w ocenie Sądu Apelacyjnego nieuzasadnione zarówno z punktu widzenia logiki, jak i zasad doświadczenia życiowego. Sąd odwoławczy ocenił przedłożone przez strony dowody, w tym zeznania świadków, przez pryzmat całokształtu okoliczności zaistniałych w sprawie, opierając się na zasadzie wynikającej z art. 233 k.p.c. i uznał, że postępowanie dowodowe potwierdziło wiarygodność dokumentów osobowych (zwłaszcza świadectwa pracy oraz angaży) odnoszących się do omawianego okresu pracy wnioskodawcy w POM-ie.

Mając na względzie powyższe ustalenia, Sąd Odwoławczy podkreślił, że według przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) - Wykaz A dział XIV - prace różne pkt 12 w związku z art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. z 2017 r., poz. 664), tylko praca spawacza wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy podlega zaliczeniu do pracy w warunkach szczególnych i uprawnia do sporej rekompensaty. Rozporządzenie nie zalicza do prac w warunkach szczególnych pracy na stanowisku ślusarza czy instruktora ślusarstwa. Tym samym okres zatrudnienia w Państwowym Ośrodku Maszynowym w D. nie może być uwzględniony wnioskodawcy do prac w warunkach szczególnych uprawniających do rekompensaty (k. 5-7 uzasadnienia wyroku).

W świetle powyższych rozważań Sądu drugiej instancji, nie sposób przyjąć, że skarżący wykazał przesłankę warunkującą przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. W sprawie nie doszło do rażącego naruszenia art. 473 k.p.c., gdyż Sąd Apelacyjny dopuścił i przeprowadził dowód z zeznań świadków i z przesłuchania stron przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu (art. 247 k.p.c.), jednakże wszystkie zgromadzone w sprawie dowody ocenił zgodnie z regułami art. 233 § 1 k.p.c. i poczynił ustalenia faktyczne, do których odniósł subsumcję przepisów prawa materialnego.

Wobec niewykazania przez skarżącego istnienia powołanej przesłanki przedsądu, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.